

כנסת דברי סופרים לזכר ח"נ ביאליק, ספר חמישי / בעריכת יעקב כהן ופ. לחובר
(תל-אביב : הוצאת "דביר", ת"ש)

פ ת ד

מאת עבר הדני

תחלה חש מעין תנודה קלה בלבד... או החל לרדת אל שפת הים עם אפולוית הערב. הרוח הכתה מעל פני המים אל הרציפים השוממים, טרפה את הסוככים המהודקים על פני בתי-המשקאות והתנכלה להפיל את הסוכות הבודדות, האוצרות בתוכן מכולתו של ישראל; קלח תירס המתבשל בדוד, או גומי-לעס, פירות-הדר פגומים, הראויים רק לסחיטה, או צנורות-גומי לגמיעת גזוז — ועל רכולה זו שפוך אור לוכס חיור ורב-מאמצים, אור נוסף על חשמל הרחוב.

והוא מהלך אילך ואילך ומקשיב... כל דבר מיוחד לא התרחש כאן, והכל כמנהגו נוהג על שפת הים: חיילים, לבושים אזרחית, שותים כוס בירה במרץ צבאי רב, במספרה ריקה סחים בעל-בית ושוליתו על עסקי אספורט: טיילים עוברים על פני הרציף וגולשים אל החול של מטה, אשר שם בכסאות המתקפלים מתרחשים עתה מעשים שבצנעה: נערה נרכנת אל ראש גבר והיא מחוממת עד טירוף חושיה, או גבר חובק לעלמתו חיבוק אחרון, אשר אחריו אין כלום — והרוח שבה ומפיחה רטיבות, מערבלת את האויר בחול גודד, בקומצות של אצה שטה ומבאישה כעצמות דג מרקיבות במי הים —

והלך נחמיה ותהה: „איפה תחגורר בת-הים, אשר אליה תשתוקק נפשי?“ — לפתאום הרגיש בו יצר עז למצוא גם לו בת-ים כזאת, כאשר ימצאנה כל הגברים האלה, חובקי-החול. והוא נדד והציץ בחשק רב אל בין האכסניות הקיציית. אשר הלכו ונהפכו עתה עם צאת הקיץ למעונות-דירה דלים... פה ישב עדיין קיטן ירושלמי יפה-פרק ושאב שלווה ונחת משולחן האכסניה, הכשרה גם למהדרים; ושם ישבו עדיין מפרחי טבריה, אשר ירדו גם הם להחליף את ימתם בימה הגדול של תל-אביב: פה הוצגו ריקים ונכלמים כלי-ריהוט ממדות שונות ובערבוביה למכירה; ושם פולו בריות משונות אל עבר חיילים שתויים, כמתווכים ביניהם ובין אפשרויות הנאה נוספת במחשכים —

בכל אלה עדיין לא מצא נחמיה את אשר בקש ותגודת נפשו הלכה והתחזקה. עתה התצוה רק לדבר אחד — למלוי משאלתו המיוחדת: „בת-ים... איזו בת-הוה בריאה, להוטת-עין וחשודה, אשר תשקיף אליו מאחד המבואים החבויים אשר בין החצרות — אשר תעמוד נשענת כמצפה על אדן החלון ותארוז לו... פעם יעבור

והיא תארוך לו... ובשניה ישוב על עקביו והיא עדיין מחכה... פעם מחוק, פעם מבית — ורגליה לא תשכונה... אז ידע, כי נמלאה גם תשוקה נסתרת משלו. אך תשוקתו לא נמלאה. לשוא הפקיר את פניו לרוח ואת נפשו לצפיה — או נולד או יצר חרישי לראות, מה דמות תלבש לאור היום שפת־הים הסוערה — האם גם אז ישבו עוד החיילים השתינים, שקדקדיהם גזוזים למשעי מפאה ועורף עד לציצית השער העליונה; ובחורות צבעוניות, אם גם אז עוד תשוטטנה, כשוטן לאור פנסי חשמל ירוקים או אדומים; וקייטנים שבעים וקייטניות בריאות־בשר עד להפליא מילידי טבריה וירושלים, אם גם אז יסובו כרבנים ורבניות מסביב לשולחנות האכסניות? — והרוח — הרוח, האם תוסיף לערבב לחלות ורקב־אצה ורסיסי מים מעל ראשי האשלים, המתחזקים לצמוח במדרכות של שפת־הים? — ומה רב היה תמהונו, כשראה לאור היום והנה חזון הלילה אינו אלא מקסם־כזב. כי בכל אשר פנה ראה אך גופות של מתרחצים יוצאים או נכנסים במים. פני צעיר ופני זקן או ראשיהם של תינוקות זיוניים ועגולים כתפוחים בשלים ממגע השמש הצורבת. והוא הרגיש מעין חלל ריק בחזהו, החלל הריק של האכזבה, ולשוא ארבו עיניו אל מבואי החצרות ואל חלונות הבתים, כי כל התריסים היו סגורים ובתי־המשקה פנויים, ורק זקן אחד הדור מראה מהלך ונהג אילך ואילך בעגלת־יד את נכדתו.

החל נחמיה להרגיש מעין מבוכה בנפשו: מדוע מתגלים לו סדרי עולם בהפכיות כזאת? מדוע שונה עליו עולם־הלילה מן הקצה אל הקצה מעולם היום? מדוע תנחנה ביום על נתיבות המים אניות טעונות לעיפה, ובבוא הלילה תרום רוח ותסער ותגרשן מנתיבות אלו? ומדוע יטחב הכל בבוא הלילה טחב מעלה צחנה, בעוד שלאור היום יבש הכל יובש חם ומחמם את הלב? — על כל השאלות האלה לא מצא מענה והיה הולך וסובב אנה ואנה על פני המדרכה, עוקף כסאות־מרגוע ויושביהם, מביט אל הרקמות מעשי ידיהן של האמהות הענוגות או אל גממיות החול, מעשי אצבעותיהם של תינוקות —

והיה ברור גם לו, כי הכל דולה בריאות משפת הים הזאת. הים ממליח, והשמש קולה את האויר, וחול־המרחצאות מלבין. בסוכות שנפתחו סוחטים את ערמות פרי ההדר ומגישים את הויטמינים הנוזלים לשותיהם. מתוך דודים רותחים מוציאים התגרים קלחי־תירס צעירים, שגרעיניהם רכים ובוזקים עליהם מלח כחפץ הקונה. הצמא שותה את מי הלימונד והרעב אוכל כריכים ממולאים. הלקקן מרוה תשוקתו בגלידה עטופה והזולל עורך שולחן על שפת הים מפת־לחם, ירק ופרי למינהו — תפוח ואגס ובננה — אשר יש בהם כדי השביע נפשות משפחה שלמה... כי הכל אוכלים וזוללים לשובע על שפת־הים — לבריאות הגוף ולחיווק הרוח גם שניהם. ומדוע הרגיש דוקא הוא מעין חלחלה ופיק־ברכים, לא יכול להבין. אהה, עד מה היה משתוקק גם הוא להציב רגליו על בד מתוח של סירת הצלה קטנה ולהפליג

עמה על פני גלים! גל יבוא וירכיב את חרטומה על דבשתו, אך הוא לא ימוט: גל שני יקפוץ אחורה והשפיל את חרטומה לתהום – הוא יעמוד איתן; – עד שיבקיע את קיר הגלים הראשונים, וכמנצה ינשא על פני המים השקטים! – או רוצה היה גם הוא להטיל כדורי-גומי מיד ליד ולעסוק בתרגילי גוף זריזים – פעם יתפוט את הכדור מפנים ופעם יתפשהו מאחור: פעם יטיל אותו בין רגליו ופעם בין כתפיו – וכל זאת כדי להגביר את גמישות הגוף ולטפח את חיות השרירים.

אך יודע הוא, כי בגדיו כבדים וכי כף-רגלו רפה מהצמות לחוסן שבצירום ועריה האלה אשר מסביב לו על שפת-הים. כאחוז נדודי-לילה יהלך, ספיח לחיו דוקר ועור בשרו מסרב לקבל את שיוף השמש – אהה, מסביב כבר נשתזפו רבים ומראיהם הוד ובריאות! שוק אותה בחורה מצהיבה כנחושת וגב בחור זה נקלה כקלל; פני עלמה זו כפני הארד, מפני נערה זו שחורות כפני השולמית – רק בו לבדו לא תשלט השמש.

אז יעשה מאמץ אחרון להשתחרר מסיוט הלילה ולהיות בן ליום. תחלה דמה כי די לו לשבת בכסא-מרגוע ולהביט אל המים המרוגעים; ממנוחתם תאצל גם עליו מנוחה ומתנועתם יואץ גם מחזור דמו. כי הסיוט – חשב – וכן התשוקה שאינה מתמלאה, וכן התוחלת הממושכה, הרי אינם אלא תרדמת הנפש, או תרדמת הדם, והיא אשר תביא עמה חלומות אל הישן. ובכן ישב ופשט רגליו גם הוא בשמש ואת אצילות ידיו שלח מתחת לסוכך של הכסא המתקפל והתחנן: אנא, שמש, חממיני! אך השמש מאנה לחממו. ברפיון זחלה ולמעצבה על פני בגדיו, עד שהרגיש כעין בחילה והוא קם מעל כסאו, זרק בכעס את הפתק של משכיר הכסאות ופנה והלך – אל אחת המספרות.

בצפיה אלמת ישב בכורסה, כשהטיל הספר סדין נקי סביב לצוארו, פרף אותו ועטפו בו והתחיל לחלוף בכלי-הגזיזה על ראשו. ישב נחמיה כהלכה, הטוה ראשו כאשר נטל עליו, הציץ מזמן לזמן בחטיפה לתוך הראי שלפניו ושב ועצם עיניו. פתאום החלה נשימתו מתקצרת עליו וחללה תוקפתו. כאילו חש מעין שיתוק במרוץ דמו... אחר-כך הרעידו עצביו, כאילו נמתחו ביד אכזריה... לחייו חורו חורון-מות ואגלי זעה החלו מבצבצים על פניו. זע נחמיה והספר גם הוא הפסיק לשעה קלה את הגזיזה:

— כלום הכאבתי? — שאל בבהלה.

— המשך! — השיב נחמיה באימוץ שנים – לא כלום. אך פתאום נדמה לי משום-מה, כי עטיפה לבנה זו, שעטפתי עד לצואר, משוה לי מראה של מטורף... צחק הספר כחומד הלצה נאה ונחאושש: – אכן, זו מלאכתנו הספרים, שמוכרחים אנו לעטוף בכלי-לובן נקיים את לקוחותינו. וככל שהלקוח קבוע יותר, כן נקי יותר הסדין. שמא יאמר פלוני: נדבקתי, או: פצע זה מהגזיזה בא לי – עדינה היא מלאכת הספרים כמלאכת הרופא, להבדיל.

רצה גם נחמיה להסיה דעתו ולהתלוצץ כספרו, אשר טבל את התער במי-
 חיטוי והקריב בינתים את המניפה החשמלית, והשתדל להנעים את הישיבה על הלכות—
 ולא יכול. עטיפת הסדין שמה מחנק לו. אימה ובושה ירדו עליו והוא רצה לקום.
 — עוד רגע... — טען הספר.

— לא! איני יכול! — והוא קם מכסאו ובידים רועדות התיר את הסדין מעל
 צוארו. — אינו חולשה תקפתני... — התנצל — אסור לבית-מרקחת ואחר-כך אשוב אליך.
 — גם כזה יקרה את האדם — העיר הספר בנערו את הסדין, שלשל את
 המעות לכיס בגדו ועמד והביט תמה אחרי נחמיה, אשר נחפו לצאת.
 ולמרבחה השבר נתקל נחמיה ברגע צאתו באדם משונה, בודד כמוהו, אשר
 נדד גם הוא למעצבה על שפת-הים, אלא בעוד שנחמיה יצא נקי ומרוענן מידי הספר,
 עמד הלה עזוב ומוזנח ומרושל ועיניו פוזלות הצדה. שערו מגודל, מעילו דהה,
 כובעו מהוה. אף נעליו נכר היה בהן, שלא עלתה עליהן מברשת זה כבר: האבק
 אכלן, השמש קלפה אותן וצורתן נתעקמה עד לזועה. נתעכב נחמיה למורת-רוחו,
 ובהיות שניהם על הרציף המלוהט בשמש הצהריים ואין איש מלבדם, הביטו זה אל
 זה כרעים ומודעים מכבר.

— מה מראה לך... מדוע לא תיטיב פניך? — שאל נחמיה.
 — כי אין העמל שווה... — השיב הלה במתינות, בלי הרים את עיניו.
 — ומדוע אין העמל כדאי? — חקר נחמיה.
 — הטעם פשוט, — השיב הלה והתחיל פוסע לאטו כמזמין גם את נחמיה
 ללכת עמו — כי לעולם יהיה אדם „בחור טוב“, ובחור טוב אין להיות אלא תוך
 ביטול הרצון. ובכן יש לבטל את הרצון.
 — ואז מה יהיה עלינו? — שאל נחמיה.
 — לא יהיה... — ענה הלה בפשטות מפתיעה — כי לשם מה עמל האדם וטורח?
 לסיפוק צרכיו. אמור מעתה: אין עוד צרכים, כי אז יהי העמל והטרחה לבטלה.
 אז פטורים אנו מיד ממצוות עשה. אז חפשי אני להלך על שפת הים כרצוני, נעלי
 קרועות? בגדי מהוהים? ספיח עולה בלחיי? — דברים בטלים. אני חי לרצוני ומבטל
 את צרכי.

— וסופו של דבר?
 — סופו של דבר הוא ממלכת כוהנים... אנו מוסיפים ומבטלים את צרכינו.
 עד אפס. עד שקיעה באי-צורך. עד ויתור סופי על כל המוכרח היחסי לאדם. ואז
 אנו בני-חרין גמורים לעצמנו. רצוני לטייל — הרי אני מטייל. רצוני ליהנות מהשמש —
 אין מוחה בידי. רצוני להלך בקרעים ובלזאים — אין מונע. יש די שמש לאדם... יש
 די מרחב-אוויר לנשימה... אין צורך במלחמת קיום.

— איך אפשר?
 — אפשר! — הניע הלה את ידו בויתור — כי מלחמת קיום מצריכה „מרפקים“...

„כוח הדוחף“ ו„מרץ“... אי-אפשי בכל אלה — ושוב אין לי צורך בהם... אני מוותר מראש על כל זכויותי כאדם בחברה... דיני באשר אני חי ואיני חייב או זכאי לאיש.

אכן זו היתה לו פעם ראשונה לנחמיה להתראות עם „בטול היש“ פנים אל פנים, ונדמה לו, כי אמנם צדק אותו בר-נש. מה לך פשוט מזה על שפת ימה של תל-אביב? הנה תולפים אנשים דחופים ובהולים, כאילו מלחמה רודפתם, ולמעשה, אך מרמים ומרומים הם. יבואו נא הנה ויעמדו בשמש הזאת, יביטו אל מרחבי הים התכולים ומצא להם בלא כל טרחה ועמל, יבואו נא הנה כל אחד עם תיקו, יתפרקו את רתמת בגדיהם — ופסה כל דאגה.

שמח נחמיה על התגלית הזאת ומיד מצא לו חיזוק. הוא נזכר בכמה מעשים שהיו: מעשה באדם, אשר חב חובות רבים ודמה, כי כלו כל הקצים. יצא לשפת-ים, עם ערב, לבדו. לעשות את חשבונו יצא. בדק ומצא, כי אין דרך לפניו אלא מיתה. בינתיים זמן לו המזל מודע וגואל, ששאלו בנחת: „פלוני, מה ברצונך לעשות?“ — „לברור מיתה לעצמי“ — השיב תוך יאוש. לקחו חברו נורועו, טייל עמו אילך ואילך ושדלו בדברים. — „לא נורא... את רבים ושלמים יקרה כגון זה... שוב ובדוק חשבונך, שמא תמצא עוד מוצא... כל עוד אדם חי ובריא יש לו תקוה... וכו“.

שמע פלוני והקשיב. — וחזר שלם לביתו.

ועוד מעשה באלמוני, שירד לשפת-הים לשים קץ לחייו. לעת ערב, באין נפש חיה מסביב, ירד והשקיע עיניו מתוך אדישות של יאוש בגלי הים המקציפים. „אתם, גלים, תהיו קבריי“ — אמר בודאות מחלטת; „אתם תשאוני ותפלטו גויתי המתה“ — הגה וחשב, כשזרועות המות הקרות כבר לפתו אותו בחשכה... ובכל אלה קם לפתע-פתאום מכסאו וחזר כלעומת שבא. נאבקו החיים עם היאוש וזיק החיים האחרון נצח. זכר נחמיה מעשים שהיו כאלה וכאלה, והלא ודאי עוד רבים המעשים, אשר לא ידע עליהם, ואף על-פי כן אנשים חיים מתהלכים עלי אדמות, כל אחד עם פצעו ועם חבורתו, בדאגתו הנצחית ובמרי נפשו ואפילו ביאושו — וכל זה למה? מחמת הצרכים הרבים לאין שעור ויכולת, מחמת הלחץ והמועקה, אשר המציא האדם לעצמו. יפרץ אפוא הלחץ. תבטל המועקה — וקץ לצרכים הרבים!

מעשה בקש גם הוא להמנות עם חבל זה של שאינם-נצרכים — ושוב לא היה רואה על שפת-הים אלא את אלה... אמנם, באותם הימים הכה קורנס גדול על שפת-הים והציב עמודי ברזל עצומים בתוך צורה-הסלע להיותם מחסום-עד ולא-ימוט בפני גלי הים; ובאותם הימים שופכו שפכי עפר רבים מהגבעות מזה אל החולות מזה, על מנת לישר את שפת-הים ברציף גדול ומרווח, אשר לא יניח למי הים להרוס אל הבתים או אל ביתני השעשועים שהוקמו זה אחר זה; באותם הימים נעשתה עבודת שפוף גדולה ונטלו רחבות, ככרות-סיבוב מרווחות עטרו את שפת-הים והרהיבו את העין. אך נחמיה לא שעה אל החידושים האלה, אף לא אל גגות-

השעשועים, שמספרן הלך ורב, ולא אל ארמנות בתי-המלון הנהדרים, אשר עצמו זה מזה בקומותיהם. אלא את מי ראה? את המעטים שאינם נצרכים — אותם הנוודים הלך ושוב לאורך שפת הים באין מגע עם אשר מחוץ להם, בלי אוון לנגינה הנשאת מבתי-השעשועים ובלי עין לנוי הצומח מסביב, אלא עם עצמם מהלכים ועם אשר בקרבם.

הולך אחד המעטים האלה הלך וסוב עם שפת-הים והוא שועה רק אל המים: את המים יָאֵר ויקלל, ואין איש יודע, על מה ולמה נטעה בו איבה זו למים... וכן יושב אחד המעטים האלה מתחת לביתן-שעשועים מפואר, הנשען על עמודי-בִּטוֹן גדולים, מוצבים בתוך המים, יושב בלי נוע גבר רחב-גֵּרֶם, ואינו מעלה הגה על לשונו, אלא מקשיב, כולו אוון, למלמול זה שאינו פוסק של גלי-הים, כמבקש לדלות מתוכו איזו נעימה נעלמה, אשר כל המוסיקה הנשאת מכלי-הנגינה והנשיפה על פני שפת הים היא כאין וכאפס לעומתה... ועוד נורא מאלה הוא הגבוה שבהם — זה הבחור אשר הופיע מקרוב, שלראשו חבושה כפת-טייס בעלת האוניות הארוכות. זה אינו מקשיב לים, אף אינו שועה אל המים, אלא צועד צעדי און, סובב לאחור ופונה כחייל בשעת תמרון... סובבים המעטים האלה לעיני נחמיה ומכריחים אותו לקחת מהם לקח ולהבין, שיש עולם נעלם, אשר בו קורנסים אינם מכים ואינם מציבים עמודי ברזל, וביתנים אינם מוקמים ואינם נהרסים, — עולם שאין בו שיפוץ ובדק או שיפור — אלא חוק אחד שולט בו והוא: אין צורך, אין צורך בכל הנעשה על פני האדמה — — —

נבהל נחמיה, בפעם ראשונה הרגיש רגש פחד אמתי וקרא מנהמת לב: אל אלהים, אי סייג? אי סייג לכל הנעשה ומתהווה על האדמה?! — בדרך זו הרי אפשר להגיע עד חורבן היש — ארמנות הנוי וביתני השעשועים שוב ייושרו עם פני החול ולא ניכר מקומם — בתי המרחצאות האלה ינעלו על מנעול ונצבו ריקים ושוממים — הקורנסים יחדלו מהציב את העמודים, החוסמים את שפת-הים מהסחף במים — ככרות הסיבובים הנהדרות, המשוות יופי לערים, לא תזופתנה מאין דורש להן, מדשאותיהן העגולות לא תושקינה מים ותבולנה, פנסי החשמל המוצבים בהן לא יפיצו אור יקרות, והעולם כולו יחזור לתוהו ובוהו — היהיה כדבר הזה??!

ומסביב רוטט שפע יופי ובריאות בחום השמש הגדולה, מסביב נמתחות לשיוף ראשון רגלים, אשר היטובן בלבד דיו לקיים עולם — ומסביב רוטטים בעד חליפות-רחצה דקות חמודות גו ופטמי שדים קשים ובתוליים כפירות בוסר — מסביב מבלים זקנים בשאננות את אחרוני ימיהם, יושבים על כוס הטה בכורסה רכה ושואבים מלוא קמטיהם את שקיעת חיהם על האדמה — מסביב נסחטים פירות בטוכות קטנות, נמכרים פתי-הלהם וכריכים ריחניים — הכל אוכלים ונוללים על מנת להוסיף בריאות, בריאות וחיים — — —

היה הניגוד גדול מאד בין היש ובין האין ונצהון היש היה ברור לכל: היציעים

של ארמנות השעשועים המו מאדם; למאות שקקו אנשים חיים על רחבות בתי-הקפה מתחת לסוככים המגנים עליהם מפני השמש; גבירות עדינות ישבו ונועעו באצבעותיהן הענוגות את צנורות הסריגה; עלמות שוחחו שיחות של צהרים, כשכובעיהן מופשלים לראשיהן ברשלנות, ובחורים בריאי-שרירים הסבו לשולחנות וטרפו קלפים בחמת-רוח תוך זריקת מבטים נלהבים לצד העלמות.

נבהל מאד נחמיה, ובפעם ראשונה הרגיש בפחד הרודף אחריו: אין צורך... בין אם הלך בפסיעה מתונה תחת עצי השקמים הענפים, שהתעקמו מהרוח ושטחו את ענפיהם לארץ ובין אם פסע פסיעה רהוטה על מדרכת הרחוב — בכל מקום השיגהו פחד זה והשכין קרה בעצמותיו. נסה נחמיה להמלט ממנו ולא יכול; רצה להסיח דעתו ממנו — והוא כיתושו של טיטוס, כאילו קבע מושבו במוחו ונקר ונקר; רצה להמם את קולו ולהחרישו ולא ידע איככה. פתאום עלה על לבו: בי תה כנסת... אכן, מוזר היה מפלט זה — משגב אחרון לאדם המפחד! — ואף על-פי כן הלך אליו. והוא נכנס שקט ושפל-עין, בצנעה בהר לו מקום בין היושבים. בפאת ספסל פשוט ובקרן-זוית אפלה למחצה ישב להקשיב גם הוא אל מלמול התפלה של יראי-החטא. והיה בדבר חידוש גדול לגבי נחמיה, וכמה פעמים הרגיש מעין דחיפה לצאת, ואף על-פי כן הכריח את עצמו לשבת.

מאחוריו הצריח בעל עגלה מגושם-פנים והעלה בקול בטנוני תקיף את פסוקיו האחרונים ליושב שמים, בלא סלסול ובלא טרחה על הטעמה איזו שהיא: ומלפניו יחד לו יהודי פנה מיוחדת לעצמו, התעטף בטליתו למעלה מראשו ופניו לא נראה, בהיותו מכוון כוונות מיוחדות רק לו בנענוע-ראש ובוועזוע כל הגוף; ויהודי, שפרקו נאה ופאותיו נוצצות מרוב סלסול, בא הגור אבנט על גבי כפוטה של משי, כאילו כל הקהל עומד להחצות לפניו לשנים; פה נאנח האחד ושם גנח השני ורק הגבאים וכלי הקודש, אשר הסבו בשורת מזרה ופניהם אל הקהל, היו מרשים לעצמם להעלות חיוך על שפתייהם לאות רצון וזחיחות-דעת גם פה בבית-הכנסת — כי הם הנדבנים, אשר נדבו לבנין בית-הכנסת, והם התורמים, התוכנים תכנית להעלות קומה שניה על הראשונה, הם העקשנים, הכובשים לעצמם ביד רמה את מכירת העליות ואת פסוקי „אחה הראית“, והם הזוכים בהוצאת ספר-התורה, בתנופתה ובגילול יריעותיה; הם הם האוספים מצוות כאסוף ביצים עזובות, מי במגע כנף הטלית אל הספר הקדוש ומי במגע שפתים בה, מי באמירת „אמן“ רמה ומי בחטיפת, ברוך הוא וברוך שמו“ מחוצפת עוד יותר, מי בעליה אל התורה גופה ומי בנענוע-גו לנוכח הבימה, בהשמע ממנה קול הברכה והקללה — ואף-על-פי-כן המשיך נחמיה לשבת... ומתפללים הוסיפו לבוא ולתפוס מקומותיהם על הספסלים — מוכרי גזוז ולבן, ירקות ופרי; קבלני בנין וסוחרי מנופקטורה; רוכל הירק אשר מעבר מזה לרחוב ומחלק-חלב, יהודי שקט וחולה-רגלים, כובס ובעל מעגילה, האוסף את הכבסים המזוהמים בעגלת תינוק שבורה לחצי, וסתם יהודים — ערב רב של יהודים. אף

הספרדים נהרו מקצות הרחוב — הם לחוד והאשכנזים לחור. ובעוד האשכנזים תופשים את כל עיקרו של בית-הכנסת והבימה להם, וארון-הקודש הקבוע בהדר בתוך הקיר, והפלוש לעיון או לשיעור — נתיחדה להם לספרדים פנה משלהם עם ספרי תורה משלהם, מנין ושליח-צבור משלהם.

ותעל הרגה והתפלה מבית-הכנסת למעלה רום. האשכנזים החרוצים היו זריזים להבקיע דרך לתפלתם בעד החלונות הפתוחים לרחוב בעסק רב ובקולי-קולות, בעוד שהספרדים אחיהם נהגו ביתר אצילות וסמכו על חסידותו של שליח-צבור שלהם, ושליח-הצבור התפלל... בקולו של אותו זקן נאה היה איזה כוח מיוחד, אשר בו הבקיע דרך ההמולה והמלמול, הסלסול והגניחה שמסביב, והיה עולה ומתיפח כלפי מעלה מתוך הרמת בהונות הרגל ובסילוד כל החושים ומבקש ומשיג בשביל שולחיו פרנסה טובה וחילוף עצמות ושמירה מכל מחלה ומכל פגע רע. הוא מעתיר בקול ואחריו מפציר הקהל בלחש, ומאחורי המסך בוקעת ועולה תחנתן של הנשים מן העזרה בקול יבבה דקה ובתוספת נעימות. הללו מעבר מזה של בית-הכנסת ואחיהם הספרדים מעבר מזה — עד שלא יכלו עוד השמים, ואפילו קשים הם מנחושת, שלא להפתח בפני תחנוניהם של ישראל.

אז הבין נחמיה לראשונה, כי לא רק לו מנה רגש פחד, אלא שכל הבריות שותפים עמו, וסדור-תפלות זה שבידו אינו אלא מגלת פחדו של האדם — כי הכל פוחדים! — אותו זקן, בן מאת השנים, פוחד ומבקש לדחות, לו ליום אחד, את גזר-הדין האחרון, אשר יעצום את עיניו הדולפות ויצנן את גוו השחוח ויקפיא את אבריו היבשים לנצה; אותו חולה-רגלים פוסע ובא תוך סחיבת-רגל קשה ומיגעת, על מנת לבקש חיזוק לרגליו; אותו בעל כרס וקשה-הנשימה מבקש רפאות לבשרו; הסוחר חושש, הקונה מהסס וכל אדם מבקש פרנסה — הכל חרד כי אין בטחון... אין בטחון! — צווחים באזהרה חמורה כתלי בית-הכנסת — אין בטחון בפני חולי ומגפה ודבר או רעב — אין בטחון לא ביום ולא בלילה ולא בכל מקום בעולם — אין בטחון!

ושוב מתקפל נחמיה בחרדה בתוך עצמו, כאילו כל התוכחה נמטרת עליו... אגלי זעה קרה מבצבצים ונגררים מפניו ובשרו נעשה חדודים. אין הוא מאמין בדפים הממוללים הללו, אך שפתיו לוחשות בלי הרף... נפשו מתעטפת כנסוכה סס משכיר מעורב מלים והבל, גניחה ותחנה — רגליו זעות, הקרקע תחתיו מתמוטטת — אין השמים נענים לכופר — ואף על-פי כן יתפלל גם הוא...

כי שמע מעשה באחד כופר, שחזר לפתע-פתאום בתשובה, כי הלשה דעתו עליו, וכן שמע על אחד, שהיה חפשי בדעות ועָשן סיגיויות בפרהסיה, אף לא חשש להפרת שאר המצוות בשבת, ופתאום חל בו איזה שנוי משונה, וכן על אנשים אחרים בני מינו, אשר משום מה נפחדו, משום מה תקפה אותם בהלה — והם עומדים עתה בשורה ראשונה במזרה, מקדימים לפתוח ומאחרים לסיים — כה חזקה עליהם יד המורא והפחד...

— עד שהגיעה שעת הוצאתו של ספר-התורה מן הארון — היה זה רגע של שיא-הצפיה לנחמיה! — הספר האחד, הקדוש קדושת-עולם לכל העם באשר הם שם. בשעה זו מוצא הספר בכל עשרות בתי-הכנסת אשר בעיר, המלאים מתפללים, ומאות פיות קוראים בקול את הפרשה של השבוע — וכיצד יבואר כל המעשה הגדול הזה אם לא על-ידי הפחד הגדול, אשר תרגיש כנסת ישראל ואשר יביא אותה מקץ ימות החול, מדי שבת בשבתו, עד לפני ארון-הקודש, לאמור: שובי ואמציני, התורה — שעץ חיים את למחזיקים בך! —

„עץ-חיים!“ — קפץ נחמיה ממקומו ושם את סדורו בכיסו, לבלי הפרד ממנו, ויצא. ואחרי כן, בלכתו ברחובות העיר וסדורו עמו, שוב נדמה לו, כי אינו מפחד. הוא עובר ומתערב בשקט בין הסבלים הרובצים בטלים על קרונות היד, הולך ועובר דרך הרחובות והשווקים של העיר ההומיה, עומד פה ומציץ שם ורגש של בטחה מלווהו: אל פחד! כי כל החיים אשר על פני האדמה יש להם על מה שיסמוכו. לא על בלימה דורכות רגליו ולא בחלל הריק הוא הוגה מחשבתו; לא על פי האפס נגרר יהודי זקן זה בעגלה מגוחכת זו, בעלת ארבעה גלגלים קטנים ורתומה לחמור, על מנת להוציא בה את פרנסתו, ולא על עברי תהום טוענים הסבלים הללו, רוכלים התגרים הללו, עמלים בועת אפם מושכי עגלות-היד הללו — לכל יש על מה לסמוך! ולא על בלימה בנויות הקומות התחתיות, השניות והשלישיות של העיר ההומיה; לא בחלל ריק מזדקרים שלטי הפירמות, פורחות אותיות-חשמל גדולות ומודעות מעורות עינים, ולא על-פי האפס שוקק גלגל-חיים זה ומנועץ המונים הלך ושוב — הללו שבעים ומצליחים עזי רגע, הללו אומללים ומדוכאים כל חייהם — לכולם יש על מה לסמוך, וגם לו, לנחמיה, בכללם!

מנוחם ומחזוק עלה נחמיה במדרגות מעונו אשר בקצה העיר וממקעה הבית נמשך בכוח להביט בעינים חדשות על כל המתרחש סביב. עיר גדולה השתרעה תחתיו, שבניניה מגובבים זה אצל זה כמעט בלי ריוח ביניהם, והם הולכים ודוחקים גג אל גג וקיר אל קיר את גבולות העיר צפונה ומערבה, דרומה ומזרחה, על קומותיהן שאינן שוות ועל כפותיהן המתקמרות בערבוביה. והיה מורגש גם פה, מה קשים החיים המתרחשים בחיק העיר הזאת ומה אכזריים יהיו עוד כעבור זמן — היה מורגש, כי אם נושאת העיר הזאת כיום אלף חנונים, בעתיד תשא עשרת אלפים; ואם כיום מתפרנסים בה אלף סוחרים, בעוד שנים מספר יהיה האלף לרבוא. היה מורגש גם פה, כי אם אנשי המקצוע החפשי — עורך-דין ורופא, אמן וסופר, מורה וסתם משכיל יהודי — כבר עתה מבקשים לעצמם איזו אחיזה במקום תוך התחרות נואשת — מספרם של אלה עוד ילך וירבה, ילכו וירבו תושבי העיר הזאת כמעמד, התופש בידיו את רסן החברה ואינו מרפה ממנו; יפרוץ ויעצם כאן מעמד זה של הצמרת היהודית, אשר ממנו תצא שררה והוא הוא אשר ילעיס במחשבה את האומה, הוא הוא אשר יזון ויפרנס אוהה במזונות הרוחניים —

היעמוד לה כוח זה לעיר?

והזדעזע נחמיה לשאלה הזאת, תפש בשתי ידיו את סידור-הכיס, שהיה טמון עמו כקמיע — עמד ודפדף בצרופי פסוקיו ומלמל בלי הרף את מחרזות ההשבעות והלחשים, בלי הרגיש, כי שפתיו נעות אך קולו לא נשמע: עיר זו, אשר אנשיה חוטאים בקנוניות ותחבולות ערמה, אשר תופשי השררה שבה נאבקים האבקות גסה במרפקים וכל דאלים גבר; עיר זו — אשר כל הוויתה מן המסד עד הטפחות אינה בנויה אלא על דחיקה והכשלה, על אבן-נגף או מזמה מוצלחת — עיר זו — עיר זו — התעמוד? — והיא צריכה להתפלל, כי רבים עוונותיה. מחובתה להתפלל, כי רבים הנושאים את נפשם אליה ותולים בה את תקותם; רבים באים ומרחיבים את גבולותיה — מכל תפוצות ישראל באים הם ומקשרים עמה את גורלם — התעמוד? —

כל בית ישראל מקשר עמה את גורלו מעבר לימים רחוקים ומעמקי ארצות נדחות — התרצה ותוכל באמת ובתמים להיות כעיר מקלט לכל ההמון הזה? התוכל — בכוא היום הגדול והנורא, אשר בו לא תהיה ברירה אחרת — והיא, העיר הזאת, תהיה לחוף אחד, אשר אליו ימלט נפשו אדם מישראל? —

יודע נחמיה כי הקשה לשאול בשעה זו, ואמנם נדמה לו, כי הזדעזע בנין עצום זה של מלט וברזל, אשר קילומטרים ארכו וקילומטרים רחבו — ופרבריו עדיין הולכים ופורצים לכל אשר שם חלקה פנויה. בנין עצום זה נע ונד כשכור הלום מיין לשמע שאלתו ונענה לו מרחוק:

„צדקת, נחמיה, בשאלתך ותשובה אין בפי. בנויה אני בחפזון ומגובבה אני באי-סדר רב“. רבים החיים הרוחשים בתוכי והם אומרים: עוד! צרים רחובותי מהכיל את החיים העצומים האלה ואינם אומרים: די!

„רבים מבקשי הפרנסה שבי ומרובים הלוחמים על פת לחם. עצוב ורב מספר הסבלים והרוכלים, הלוחכים את אבק מדרכותי; רבים לאין מספר הם כרוזי הכעכים ורוכלי הסדקית, הנושאים את נפשם בלילה להרויח את הפרוטה האחת למחיתם — וכנגד אלה רבים בי גם מרדפי התענוגות, הצובאים בהמוניהם על בתי-קולנוע ותיאטראות ושאר בתי-שעשועים — הם הם הפקידים הצעירים ונושאי-הכהונה שבתוכי, אשר חיהם עוד לפניהם — ומעל להם מצטמרת הפמליה הקטנה של יכולי כל, אשר אין שליטה עליהם — וכל אלה יהד נדחקים ונאבקים בחיקי — ותוצאות ההאבקות מי ידען?

„כן תשמע, נחמיה, את המולת הקול העולה מרחובותי ולא תדע מהי, אך אני אני יודעת: קול הרעב והשבע, קול התוקף והנתקף הוא, קול החב והנושה, קול הנגזל והגוזל, העשוק והעושק ועושה מעשה ההונאה: קול האשה המוכרת את הכעך וְלָלל הזקן המוכר חפיסת סיגריות לעובר — קולו של ישראל הוא, המבקשים

פרנסה ומחיה לנפשם, וגלגליו של ישראל הם, גלגל רוכל ועגלת סבל, אסדת כובס וקרונ־יד של מתקן התקונים, ואשר תקצר ידו מהשיג גם זאת משים רגליו כגלגלים — „לכך אני אומרת, נחמיה בני, אל תִּרְם ידך להרוס, בטרם ידעת לבנות. לכך אני אומרת: אל תֵּאָר ואל תקלל, אלא התפלל מקרב לב לשלום העיר הזאת — קום והיה בתוכה תושב ועשה סִּיג לעצמך. כבול את עצמך למשטר הזה, כי בו גם לך חיים: קום והִמְנָה עם בני מעמדך בחיים האלה, והיה גם לך משטר של יום ומשטר של לילה, ימי עבודה ויום שבתון קבוע. כי בלא כן אבוד תאבד, ואבדנך יגרור אחיו תקלה לכל חיי העיר הזאת — אבדן אורח אחד פגם הוא בכל האזרחות העירונית הזאת, השואבת את פרנסתה ביגיע־כוח“ —

ויצא נחמיה מאצל מעקה הבית, ובלבו מדמדמת החלטה: אכן לכל זמן ועת לכל חפץ תחת השמים — זהו משטר החיים הנכון, אשר בו יסודר האדם ויחיה בו. עת לעמול ועת לנוח: עת לעבוד ועת לשבות: עת לחשוב על דברים של מטה ועת להגות בדברים של מעלה — לכל עת. עת לרוץ אורח בחיים האלה ועת לעמוד ולזכור, כי אינם אלא בני־חלוף; עת להיות עד לכל תנועת החומר מסביב, אך עת להציץ בלי פחד לתהומות שבתנועת הרוח — עת לחיות ועת לחשוב, כיצד אתה חי. עת להרים עינים כלפי שמים ולומר: קידוש זה שמקדשים יהודים פשוטים על יין שבת, אורח שבת זה, ארחות מועד וחג אלה, שנוהגים ברחבות — כל אלה למען עצמם הם נוהגים, לטוב להם במעט השנים, שהוקצבו להם על האדמה הזאת — ובהיותו שוקע בדמדומי מחשבה אלה, מצא את עצמו פתאום מעוסף באותה חטיבת המשי הלבנה המכונה „טלית“ — זו שציציות נגררות לה מארבע כנפותיה והיא היא לבוש האדם מירשאל, אשר בו יתיצב לפני בוראו. עתה היו הפסוקים נובעים מאליהם מפיו תוך איזה שגרה עוורת. לא פירושים היה חשוב, אף לא הטעם הצפון בהם, אלא אותו כוח השבעה ולחישה, אשר בו יכניע האדם המפלל את אויביו ויכריעם: את החלומות המבעתים בלילה ואת הספקות הכוססים ביום, את הצללים האורבים באפלה ואת התאוות הנוגחות לאור היום — כל אלה נסוגים אחור, מצטנפים ומתקפלים ונעלמים בכוח לחישה שגורה זו, ההולכת ונגרת, הולכת ונגרת.

„אמן, כן יהי רצון“ — לוחש נחמיה והוא מצטער, שבא לידי סיום ואין במה להמשיך. כל דברי ההודיה והשבח נאמרו, ואפילו אותם שבנספחים לכבוד יום פלוני ואלמוני: אף כל התקונים שבקדושה כבר חלפו על שפתיו ועדיין הוא ממתין, כמחפש לחש חזק יותר וצרוף מלים סודי יותר — לחש וצָרוּף, שיש בהם כדי הדברה גמורה של הרוחות והשדים וכל מרעין בישין שבעולם — האמנם לא התנסו בהם מחברי תפלות למיניהם, המקוננים כִּי־הרגש, החסידים, הנדכאים, העֲנֹוּים ושבורי הלב?

והנה, אמנם נתנסו גם המה! מעט מעט מתגלים הם לנחמיה, חבר השותפים לגורל, בין מחברי התפלות למיניהן: מהם שהסתפקו בחבור פסוקים מן המוכן ומהם שקמו וחיידשו משלהם, מהם שהיה די להם בנגלה שבלשון־הקודש השגורה ומהם

שהפליגו לנסתר ובארמית זרה עטפו, בתוספת אל"פין ונו"נין, את יחסי האדם מישראל עם אלהיו וקשרו ביניהם רזי רזין טמירי טמירין, עד שנהפך הכל למלל רצוף סוד ומסתורין, ששוב אין לו כל פירוש, אלא בקשת רהמים ותחנונים נמרצים על חיים, על זכות קיום של אדם. —

ושקע בהם נחמיה כשקוע גרגיר-חול בענני-אבק. ריחם של דורות רבים עלה מתוך התפלות האלה, טעמם של צדיקים וחסידים עמד בהן, מעתה לא זו אפילו פסיעה אחת שלא בכרכה קבועה לאותו מאורע. ישב לאכול, הקדים ברכה לאכילה; סיים, מיד ברך על המזונות; שכב לישון ועצם את עיניו, מיד כיון את לבו ל„השכיבנו בשלום“; קם לעבודת היום, שב וברך על הקימה. כי זכור זכר נחמיה, שרבים האויבים האורבים לצעדי האדם — ביום יארבו בני-אדם רעים ופורענויות חיים שונות, ובלילה מסתערים כוחות החושך —

הה, עד מה עשויים הללו להבעית! — כאילו בכוונה נאספים הם הכוחות הללו ופותחים בילל מתחת לחלון: מהם שורטים בצפרניהם ומהם נושכים בשניהם החדות, מהם מגלים את טלפיהם הטורפים ומהם מסמרים את דרבנות שפמם או לטשים את בבות עיניהם הנוצצות — — ושבע תועבות לו לאדם גם בפנים לבו. הנה יתגעש פתאום מתאווה והנה יאנק ממשטמת-פתאום; הנה שוב יחדל להיות אדון למעשיו ולרצונו: תאב הוא עד ליאוש, שונא הוא עד לגועל נפש לעצמו, רואה הוא את הכל בעינים מלאות דם, קופץ את אגרופיו ואינו נרתע אף ממעשה רצח — כי אבדה לו השליטה על עצמו —

או יתעורר האדם וישאג: שריון! הבו שריון לי בפני המתרחש בחוץ; הבו שריון פלדה לי בפני המתרחש בתוכי פנימה! כי לפני רוצח נתעב מדם ידמו עתה פני, לפני חוטא, אשר מעטים כמוהו בארץ. עתה עתה ראיתי את עצמי בעירומי, הנה הנני לעיני כל חי בעריתי: שטן אני, סטרא אחרא אני, ואין ברירה אלא להשביע — אולי יועיל הלחש... אולי תועיל ההשבעה... אולי תפלה זאת תעלה לי ארוכה... אדם אני, חלש ורפה-אונים, וסיג אני צריך!

וכן הבין נחמיה, כי חובה עליו לעשות סיג לעצמו בכל אשר יפנה ובכל אשר ילך. בצאתו בדרך עלול הוא שלא לחזור, ובשכבו לישון אפשר שלא יקום; בבואו בין הבריות עלול הוא להכשל בכעס, ובהיותו בחוג בני ביתו יכול הוא לבוא לידי מריבה ורוגז ומרירות ונמצא מחריב את עולמו בידיו. לכך מצווה אדם לבלום את רגשותיו המתפרצים, לכך חייב הוא לזכור, כי יש לחש וברכה לכל צרה ופורענות. לכך חייב הוא לדעת, כי יש משטר קבוע, אשר אין לפרוץ אותו — זו, תורת האדם, אשר יבור לו, וזו ראשית חינוך, אשר יחנך את עצמו, להיותו שלם עם החיים. זהו הטעם הנכון של „סטנדארד“ בחיים, ולא ניתנו לנו ששת ימי החול, אלא כדי שנתכבד בכבוד יום השבת, שאז מתפשט האדם את בגדי החול ולפי בגדיו

וכובעו יחלק למעמדותיו: ל"מזרח" או לקצות הספסלים, ל"עליה" או ללא "עליה". וכיון שהכל הסכימו, כי כך הוא המנהג, ממילא אין מערערים וחביב סדר זה על הבריות. נמצא, כי זו היא, "המשמעת", אשר בה יקדשו את החיים, והפורץ משמעת זו גורלו הוא מקפח בידיים.

וכראשית חינוך בדרך זו גור נחמיה על עצמו, כי לבושו יעיד מעתה על מהותו. אריג שחור ולבן-חוט בחר לו, וחייט, "אמריקאי" מדד באמה שבידו עד מתניו וממתניו עד לקרסוליו. הבטיח החייט, כי טובי העיר בוחרים באריג זה, כי על כן הוא המקנה את ה"מעמד". באריג זה קונה אדם חשיבות רבה בעיני עצמו ומקנה גם לאחרים יחס של כבוד אליו. ומסמן בקרטון שבידו, כעבור יום או יומים, על גבי התפרים אשר מתחת לבית-השחי ועל מקום חורי הכפתורים, הבין נחמיה לבסוף, כי הצדק עם החייט.

עתה לקח נחמיה ביתר הוקרה את החליפה המוגמרת, וברדתו מן המדרגות של בית החייט, הרגיש בכובד חבילה זו מעין תוספת של משקל גם לעצמו. עם חבילה זו שוב לא יתכן להגרר אחר מעשים של שטות. מעין חסון קנה לו בפני כל רוח תזוית שבעולם. מעמדו קיים וריחוק-מקום קבוע בינו ובין אשר מחוצה לו.

אך מה גדל תמהונו, כשיצא לרחוב והחבילה שבידו לא עמדה לו להסתייג מן החוק, כאשר דמה תחלה. הנה ראה חלון ראוה של מותרות ונתעכב על ידו: ראה חנות פרחים נדירים והרהר, שהיה כדאי להביא אותם מתנה למי-שהוא. אך ככל שנתעכב יותר וככל שהסתכל יותר, כן הרגיש, כי דבר-מה מלווהו כצל ואינו זו מעליו. בין אם עמד, הרגיש במלווהו, ובין אם הלך, פנה הצל ללכת אחריו — עוד מעט והיה נושא את רגליו לברוח, אלמלא התבייש לרוץ בלב הרחוב ההומה. אבל צורך היה לו — הכרח היה להביט לאחוריו. הוא הסב פניו — ונדהם! צעד צעד אחריו שוב פסע אותו בר-נש שקט — איש-שיחו ומודעו משפת-הים — אלא שהיה מרושל עוד יותר, מעילו מלוכלך עוד יותר, ספיח להיו מגודל ומסובך על פניו וכולו אומר עזובה.

"אין צורך" — נענע הלה ופזל בעיניו לצדדים, ושב ופסע בנעליו הישנות והמקולפות, שלא טעמו טעם משהה זה ימים רבים.

רצה נחמיה להתחמק ממנו — והנה השני מאותה פמליה משונה מודד בפסיעתו הצבאית את המדרכה מאחור, פוסע פסיעותים קדימה, פונה בסיבוב לאחור וכן ממשיך והולך. תקפה אימה את נחמיה והוא עשה נסיון לטשטש כל כמה שאפשר את עצמו ואת החבילה שבידו. אך תכסיסו לא עמד לו. כעל פי צו מגבוה עברה אותה שעה אחת האומללות האחרות שבעיר, והיא עטופה בלויים וסחבות, והיא גוררת אחריה את המטאטא שבידה ומקללת —

בשרו של נחמיה נעשה עליו חדודים וקלחי זעה שפעו מנקבי עורו. הוא הפך

ופנה אל אחת הסמטאות שבצד, וליתר אימוץ השתדל להצר צעדו ולעבור לאטו על פני הלשכות הגדולות שבמרכז העיר, על פני דלתותיהן הרחבות כשערים של כבוד. — אך שוב עזבוהו כוחו, והוא מהר להמלט משם, כנמלט מיד הרוצח. הלאה הלאה ממקומות הצרכים הגדולים, ממקורות האיסור והחסא, ממרכזי העוון וענשו! הלאה הלאה ממשטר החיים המדומים, אשר תחתיהם פעורה תהום נוראה ומתוכם מציץ האפס. —

רץ נחמיה באימה ובפחד ושאל את עצמו: האמנם אָעָנֵשׁ? — והיה הולך ומתלבט בספק, עד הגיעו לרחובות השקטים ביותר שבעיר. פה קוה למצוא לו מרגוע מיד ורודפיו האורבים לנפשו. עד לבתים האצילים האלה, אשר גִּיבְנִיּוֹן לוהט יורד ומסתעף מיציעיהם ושיח־נוי של „מלכת המזרח“ מבשם את גנותיהם, אשר מיני צָבָר שונים נטועים סביבם בקבוצות ועצי־פיקוס מזהירים שומרים כזקופים ירוקים לעד על כניסותיהם — פה, באשר „המלכה פואנציאנה“ תאדים בפרחיה מבפנים, ועצי ברכיכיסון משירים את פעמוני פרחיהם מעל גזעיהם הזקופים, בעוד ה„גרוליאה“ מרימה את ראשה הגבוה והוא עטור אשכלות תפרחתו הצהובה — פה לא תשיגנו יד רודפיו. והשמש דמדמה ושקעה, כי עדיין מצאה לה מרחב בין הכרים הפנויים ברובע זה מבנין, ופה ושם עוד הדשיאו בין שורות דקלים נחמדים כרי־דשא, אשר לא עלה עליהם הבנאי, או חורשות של ברושים וגדרות אשלים דקי־מחט נשמו פה נשימה חפשית של שָׁרָף, בטרם הסיג את גבולם הבנין. פה התנשאה עדיין השמש מעל ראשי הדקלים והלאה מהם עד לשדות רחבים, אשר זה החלו להיות חרושים מחדש תלמים שחורים וישרים, ועוד הלאה, על פני פרדסים וחורשות, עד לשרשרות הגבעות הבנויות פרברים, והלאה מהן —

טבל נחמיה את עיניו בזיו הדמדומים האלה, והיה שמח להרגיש את עצמו שאנן ובטוח לבסוף, כי הנה פנתה השמש וירדה בהצנע לבלוש לא רק את הנעשה ברחוב החדש ולא רק את המתרחש וחולף במהירות של בזק על פני הכביש הראשי, היוצא את העיר לצפון, כי אם גם את הנעשה בקרבת הרחוב — בפרדס, שהוקף חגורת רחובות מסביב, בשדות הפרחים השתולים ובאורות סוסי־הריצה. ושעה ארוכה אפשר היה לעמוד פה ליד מגרש הריצה, אף על־פי שסוסי־הרכיבה היו קשורים לאבוסייהם מאין רוכב. משם נטה ופסע במתינות לאורך משתלת עצי־הפרי, שגבלה בקצה דרך כפרית ושקמה זקופת־גו נשאה בהדר את נופה ופזרה בו צללים מלוא רוחב הכביש — עד שעמד לפתע־פתאום במקומו כנטוע תחתיו —

בצד הרחוב ההולך ונכבש, מעבר לתלוליות של אבן וחצץ ומלט, ישב דומם איזה יצור ולא נע. מכבש־המסלה כבר כבש את כל הרחוב, הלוך והרבץ את החצץ בשכבה שוה: מכונת הזפת זלפה כבר את הזפת טפין טפין ואחריה שֶׁפֶךְ החול — והיצור הדומם במקומו ישב קפול־רגלים ולא זע. מדובל־זקן היה, כפות רגליו יחפות, עור בשרו האדמדם נשקף בעד נקבי לבושו — כן ישב, תרמיל צידה לפניו ומאחוריו מזרן מקופל אל הגדר ועליו המעיל להתכסות בו מצנת לילה.

„לך מפה!“ — הרעים המכבש בחריקת חצץ וגלגל את גלגלי-האבן הגדולים הלוח ושוב על פני הרחוב.

„טורה!“ — חרקה מכונת הזפת בהגירה את הנוזל השחור והחם ארצה. אך הלה ישב ומלמל דברים בלי פשר ובלי קשר. יש אשר הרים קולו ביבבה ובמלמול חטוף, ויש נשא קולו בשיר, שם יד לאוזן וחבר פרקי נגינה מבולבלים מכמה לשונות, וילדים מבתי-ספר עמדו סביבו, ילקוטיהם על כתפיהם והפצירו בו: עוד! ופועלי-הדרך חמדו לצון בו וצחקו, אך לא הפסיקו אף לשעה קלה את עבודתם: ועזרת-בית מהרה בפקודת גברתה הרחמניה להוציא את מנת-האוכל הקבועה למען — המשובע.

בקש נחמיה למהר ולעבור מפה ונשאר עומד כרתוק. משום מה נמשכו עיניו בכוח להציץ אל פני היצור הזה ולעקוב אחרי תנועותיו. חושו לחש לו, שעליו להמנע מעשות זאת, כי בנפשו יהיה הדבר — ואף על-פי כן הרים עיניו. אין עוד חיים לי באשר יש פחד! — החליט פתאום החלטה נמרצת ועמד ולא מש ממקומו. ולמראה היצור הזה, המתלבט כצל ליד הגדר ומשתטה לעיני הנערים, אורו פתאום עיני נחמיה להבין: מדוע יגיוחו מבטן אם אחת שני יצורים אומללים כתאומים לאויר עולם ומדוע יגדלו אחר-כך על מנת לשוטט באין תכלית: מדוע כבהמות ידמו עת יקבעו את משכנם בחוץ מתחת לחלונות של ארמנות שאננים — האחד בכה והשני בכה — אך שניהם יצאו להם משכן דוקא תחת כפת השמים בין בחורף ובין בקיץ, בין בקרה ובין בשרב; ומהו פשר הדבר, אשר בהסלל דרך ובהקבש רחוב יעמדו דוקא אלה לשטן וימלמלו בלשון שאין לה קשר, כי אין צורך בכל אלה, כאילו התעוררה בהם הכרה מדומדמת, שמכבש זה ומכונת-זפת זו להסיג את גבולם באו. — הבין עתה נחמיה, כי החיים הם חומר היולי מאוד, אשר לא יכבש בשום מכבש ולא יצפת חלק בשום זפת נגרת — הבין ונשאר עומד כהלום-רעם...

בלב נדכה וברגל כושלת צעד נחמיה בדרכו חזרה לשפת הים הרחוקה. נהרס עליו ביום זה בנין שבנה ומצודה, שבצר בה את רוחו, והטבע השתתף עמו בצערו. הכבידו עננים על ראשו וגלי המים חתרו לפניהם, לא גבוהים, אך כהים מאד וחומרים בלי הרף בהמולה עצובה מאד. היש כי יתעצב הטבע גם הוא עם האדם העצוב ויקח חלק ברע לו? — הסוככים התכנפו כמבקשים להנתק מעל בתי הקפה וכסאות-המרגוע נהפכו ונפלו — והים עדיין הלך וחמר בהמולה אל החוף הבנוי —

היה נחמיה עיף, עיף מאד. שוב לא השגיח כמעט, כי איזו בריה עלובה מהלכת אילך ואילך, עטופה לבנים ומנועעת בידיה תנועה של פריצות. שוב לא זכר את הדמויות, המגיהות ערטילאיות לעת לילה והן מפתיעות את הטייל הבודד בתעתועיהן הזרים — אם בטלטול פנטסטי של סחבות משונות, אם בשכיבה של עריה על ספסל עירוני בשדרה, אם במלמול חרישי ובלתי-פוסק בינן לבין עצמן, בחשאי או בזעקה פתאומית, לתוך דמי-הליל — בזעקה המזכירה את ילל החיה.

הוא גמע גמיעות חטופות מספל קסה שהצנין, הוא רעד מלחלוחית הים שהרטיבה את בדי הכסאות הנוחים, ובשויון נפש גמור קבל את נשימות הרוח, כמצפה לנס וכעושה לעצמו סימן: והיה אם תגיה עוד שמש מבין מפלשי העבים ורפדה שביל-זהב של שקיעה על פני הגלים החומרים — וידע, כי שלום יבואנו; אך אם לא תגיה השמש ומפלשי העבים יקדירו על דמדומיה — ישופנו החושך גם הוא — והשמש הגיחה... לאט לאט ירדה והגיעה עד לפאת השמים, אשר בה לא היתה עוד שליטה לעבים — אז יצאה, מקורבת לאופק, והפיצה משם את קרניה... מיד הוזהבו מי הים החומרים ושפכו את זעפם הכהה בשביל-זהב של שקיעה; מיד הומתקה ההמולה הנוגה וזוהר של יופי השתפך עליה; מיד הצהיבו פני היושבים מסביב, הלחלוחית חדלה מהרעיד וחריפות הרוח שככה —

הזקנה, הסורגת באצבעות ענוגות, נשאה את עיניה אל השמש; הבחור, הטורף את הקלפים בידיו, הפסיק אף הוא רגע; הנערה הצעירה והמפורכסת בחן נשתתקה בעצם שיח האהבים — ונחמיה ישב והביט, עד ששקעה השמש, וחרש דובבו שפתיו: — אל פחד! אל פחד, הו עיר הומיה, אשר יסודותיך על פחד כוננו — אל פחד, אדם יהודי, אשר יש ומן הפח תפול אל הפחת — אל פחד, הטורף בקלפים והעושה מעשה הונאה — אל פחד, התועה באדם והרשע שברשעים — דיכם, אם תדעו, כי יש פחד ואשרי האדם המפחד — דיכם, אם תדעו, כי לא נתנו לאדם עינים לראות ולא גיתנה התהום תחת רגליו אלא כדי להתנסות בהם ולהיות אמיץ-לב... הפחד ואומץ-הלב יחד כרוכים ירדו לעולם — ולכך, היה מפחד והיה אמיץ, האדם! — —